

Družine in socialno delo v družbi številnih izzivov

Ideja za tematsko številko o socialnem delu z družinami, ki doživljajo številne izzive, se je porodila maja 2019 na zaključni konferenci projekta LIFE¹. Spomin na dogodek še danes prežema veliko spoštovanje do družin, ki se vsak dan spoprijemajo z izzivi družbe. Kdor je v družbi reven in ne dosega pričakovanih uspehov na različnih področjih družbenega življenja in nima dovolj virov v socialni mreži, na katere se lahko opre, če zdrsne (ali ga kdo potisne) iz zahtevnega, v neoliberalni družbi konstruiranega ritma življenja, je obsojen na začaran krog neuspehov in kopičenja zunanjih in notranjih stresorjev. Spoštovanje do družin pomeni razumevanje kompleksnosti njihovih življenj in prepoznavanje velike odpornosti in modrosti, s katerima zmorejo preživeti v zelo zahtevnih okoliščinah vsakdana. Veliko spoštovanje do družin pa izhaja tudi iz tega, ker zmorejo kompetentno prispevati k ustvarjanju potrebnih sprememb, ko se jim v socialnem delu pridružimo pri reševanju kompleksnih psihosocialnih problemov in z njimi soustvarjamo zelene izide.

Spomin na konferenco še danes prežema tudi ponos na stroko in znanost socialnega dela, v kateri smo razvili znanja in pristope za soustvarjanje novih možnih poti, v okoliščinah, kjer se na prvi pogled lahko zdi, da ni možnosti ali upanja za rešitve. Danes vemo, da je možnega veliko več, kot se nam dozdeva, če se raziskovanja lotimo skupaj, vsi, ki lahko negujemo upanje in pripomoremo k ustvarjanju novega, možnega, zelenega, potrebnega, nujno s člani družine kot ključnimi sodelavci v izvirnem delovnem projektu pomoči.

S tematsko številko želiva dokumentirati dragoceno znanje in navdušenje nad novimi možnostmi, če v praksi udejanjamo sodobne koncepte socialnega dela. Ob ideji za posebno številko sva urednici najprej pomislili, kaj lahko o družinah s številnimi izzivi še objavimo novega v slovenskem prostoru, saj smo v preteklih letih izdali že več publikacij o tej temi². Zdaj ko so prispevki zbrani, se nama potrjuje dragocenost odločitve za tematsko številko, saj prinaša novo dragoceno teorijo, prepleteno tudi s praktičnim znanjem, in poziva bralke in bralce k udejanjanju novega in ustvarjanju možnega v sodelovanju z družinami s številnimi izzivi.

Za delo z družinami s številnimi izzivi je po svetu razvitih precej skupnostnih programov, ki se poskušajo na različne načine odzvati na potrebe družinskih

¹ Erasmus+ projekt, v katerem je Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani sodelovala kot projektni partner med letoma 2016 in 2019. Več o projektu lahko preberete v članku Tadeje Kodele z naslovom »Izzivi socialnih delavk in delavcev pri delu z družinami s številnimi izzivi: podpora za reflektivno uporabo in razvijanje znanja v mentorski skupini projekta LIFE« v tej številki.

² Npr. Kodele in Mešl, 2016, Mešl in Kodele (2016a), Mešl in Kodele (2016b), Mešl (2018).

članov. Na tem področju je bilo narejenih več premikov na makro- in mezoravni, v pomenu odziva držav ali posameznih regij v smeri razvijanja programov, večanja dostopnosti do storitev, koordinacije različnih pomoči, manj pozornosti pa je bilo usmerjene na mikroraven, na proces dela, na vzpostavljanje delovnega odnosa, na konkretne pogovore med socialno delavko in družinskimi člani (Pulleyblank Coffey, 2004; Madsen, 2014). Tematska številka je prispevek k razvijanju tega znanja o mikroravni, ki ga potrebujemo v vsakodnevni praksi socialnega dela. Prinaša nova znanja, ki temeljijo na ključnem premiku od tega, *katere* storitve oz. programe ponujamo, k temu, *kako* storitve izvajamo. Pri tem gre tudi za ključen premik v odnosu socialne delavke ali socialnega delavca – od strokovnjaka s specializiranim znanjem, ki popravlja disfunkcije, k zavezniku, ki podpira ljudi v tem, da bi uzrli zeleno življenje in se podali na pot zelenih sprememb (Madsen, 2014). Če sprejmemo predpostavko, da je ključ do učinkovite pomoči v tem odnosnem premiku (*ibid.*), moramo znova premisliti o naših konceptualnih modelih in praktičnih ravnanjih iz zornega kota, kako nas ti umeščajo v odnose z ljudmi, s katerimi sodelujemo.

Takšni premiki so težavni brez podpore, ki jo potrebujemo, da bi lahko strokovno rasli. Tudi ko nove konceptualne modele poznamo, ko razumemo teoretsko znanje, še ni nujno, da to znanje udejanjamo v vsakodnevni praksi. Argyris in Schön (1974) predstavita zanimivo stališče glede učenja novih teorij ravnanja in njihove uporabe v praksi. Trdita, da težave, ki jih imajo ljudje z učenjem novih teorij ravnanja, ne izvirajo toliko iz zahtevnosti novih teorij kot iz že obstoječih teorij, ki jih ljudje uporabljajo in že determinirajo prakso. Da bi bilo bolj razvidno, kaj v praksi vodi naša ravnanja, in da bi omogočili nove teorije ravnanja, potrebujemo podporo za reflektivno uporabo znanja v praksi (Mešl in Kodele, 2016a).

Vsa ta kompleksnost delovanja na področju družin s številnimi izzivi se kaže v vseh prispevkih dvojne tematske številke revije *Socialno delo*. Vanjo je vključenih pet znanstvenih člankov. Nina Mešl in Valerija Ilešič Toš s prepletanjem teoretskega razumevanja in študije primera odgovarjata na tri ključna vprašanja, povezana s socialnim delom z družinami s številnimi izzivi: kakšen je življenjski svet družin, kakšno socialnodelovno znanje o procesih podpore in pomoči je potrebno za kompetentno sodelovanje z njimi in kakšen institucionalni kontekst potrebujemo, da bomo lahko razvito doktrino socialnega dela uporabljali v vsakodnevni praksi.

Tadeja Kodele piše o ključnih izzivih socialnih delavk in delavcev, ko sodelujejo z družinami s številnimi izzivi. Predstavi temeljna izhodišča in način dela v okviru projekta Erasmus+ LIFE in prikaže rezultate enoletnega sodelovanja s socialnimi delavkami v okviru projekta.

Centri za socialno delo so v Sloveniji ključne institucije, ki zagotavljajo podporo in pomoč družinam s številnimi izzivi v Sloveniji. Aleš Žnidar, Tamara Rape Žiberna in Liljana Rihter predstavijo njihovo vlogo v sistemu socialnega varstva in rezultate kvalitativne raziskave, izvedene na centru za socialno delo. S tem strokovni javnosti ponujajo izhodišča za razmislek o potrebnih vsebinskih spremembah ob reorganizaciji centrov za socialno delo.

Nedopustno socialno izključevanje družin s številnimi izzivi se dogaja na več področjih in v socialnem delu se moramo zavzemati, da izključevanje preprečimo. Gabi Čačinovič Vogrinčič piše o pomenu socialnega dela v šoli, o njegovem ključnem prispevku v povezovanju vseh, ki lahko pripomorejo k učinkoviti pomoči učencu in celotni družini, da bi preprečili, da bi neuspeh in revščina otroke potiskala v socialno izključenost.

Petra Videmšek piše o relevantni temi podpore socialnim delavkam in delavcem s kontinuiranim procesom supervizije. Predstavi model refleksije strokovnih izkušenj s pozitivnimi izidi, ki vključuje koncepte socialnega dela in zagotavlja učinkovito podporo supervizantkam. V središču supervizijskih srečanj ni več vprašanje o tem, kaj je problem, temveč to, v čem so supervizantke uspešne.

Sledita strokovna članka. Tjaša Komac, Sanja Sitar Surić in Meta Smole predstavijo sodobne koncepte socialnega dela, ki so se v času sodelovanja v projektu LIFE pokazali kot uporabni in so pripomogli k učinkovitosti pomoči družinam s številnimi izzivi. Bo Davidsson pa slovenskemu prostoru predstavi izkušnjo razvijanja socialnega dela z družinami s številnimi izzivi na Švedskem in rezultate evalvacije projekta »Družinski pilot« [angl. *The Family Pilot*].

Peter Stefanoski v eseju »Izvirni delovni projekt (in ne servis!) pomoči« kritično razmišlja o udejanjanju socialnega dela v praksi in pojasni razliko med oblikovanjem ponudbe pomoči posameznikom in družinam v stiski z uporabo konceptov izvirnega delovnega projekta pomoči ter ponudbo pomoči, ki izhaja iz razumevanja zagotavljanja pomoči »vsevednega« eksperta »nevednim« uporabnikom. Marina Mrak pa v eseju »Zato se, ko vstopam v dom družine, sezujem« bralcem zaupa vtise z zaključne konference »Doktrina in praksa socialnega dela z družinami s številnimi izzivi: izkušnje projekta LIFE« in predstavi razmišljanje o tem, kaj se ji zdi ključno, da lahko ostane v čevljih socialne delavke in da jih ne zamenja s čevlji katere druge stroke.

Tematsko številko skleneta knjižni recenziji, povezani s temo socialnega dela z družino. Lea Šugman Bohinc je napisala recenzijo knjige Čačinovič Vogrinčič in Mešl *Socialno delo z družino: soustvarjanje zelenih izidov in družinske razvidnosti* (2019), Romana Zidar pa recenzijo knjige *Zaščita otrok pred zanemarjanjem in nasiljem v Sloveniji* (2019) urednic Vesne Leskošek, Tadeje Kodele in Nine Mešl.

Socialnodelovno znanje za sodelovanje z družinami s številnimi izzivi imamo in ga nenehno razvijamo, da bi lahko čim bolje podprli družinske člane pri ustvarjanju zelenih življenj in prekinili začaran krog kopičenja neuspehov in s tem povezanega socialnega izključevanja. Vemo tudi, da za udejanjanje tega znanja potrebujemo ustrezen institucionalni kontekst. Pa tudi, da socialne delavke in socialni delavci potrebujejo sogovornike za refleksijo o lastni praksi in za strokovni razvoj. Kako bomo torej zagotovili možnosti za socialno delo v praksi?

Nina Mešl, Tadeja Kodele,

junij 2020

Viri

- Argyris, C., & Schön, D. (1974). *Theory in practice: increasing professional effectiveness*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Kodele, T., & Mešl, N. (ur.) (2016). *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Madsen, W. C. (2014). Taking it to the streets: family therapy and family-centered services. *Family Process*, 53(3), 380–400.
- Mešl, N., & Kodele, T. (ur.) (2016a). *Co-creating processes of help: collaboration with families in the community*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N., & Kodele, T. (2016b). Sodelovalni procesi socialnega dela z družino v skupnosti: krepitev odpornosti družin s številnimi izzivi. V T. Kodele, & N. Mešl (ur.), *Družine s številnimi izzivi: soustvarjanje pomoči v skupnosti* (str. 41–64). Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Mešl, N. (2018). Collaborative social work in the community with families facing multiple challenges. *Ljetopis socijalnog rada*, 25(3), 343–367.
- Pulleyblank Coffey, E. (2004). The heart of the matter 2: integration of ecosystemic family therapy practices with systems of care mental health services for children and families. *Family Process*, 43(2), 161–174.